

Zgodovina v naših šolah.

I. L.

K najtežjim predmetom zdanje ljudske šole šteje se — bi rekel — v prvej vrsti zgodovina. Zato se pa o tem predmetu prav marljivo razpravlja po vseh šolskih časopisih in didaktično-metodičnih spisih. Poglejmo najprvo, kaj je učna svrha pri tem nauku. Na to nam najprvo odgovarja šolski in učni red z 20. avgusta 1870. l. tako-le: „Smoter zgodovinskega uka je: vedeti zgodovino domačega kraja, svojega domovja, svoje očevine ter znati najvažnejše dogodke občne povestnice, t. j. tiste, katere se dotikajo očevinske zgodovine ali kateri so imenitni človeškemu napredku. Na nižjih stopnjah se ta uk drži beril, a na srednjih se nadaljava posebno v životopisni obliki, tesno zvezan s zemljeznanskim ukom. Zadnja leta uka naj učitelj glavne stvari prej dobljenega znanja ponavlja, v red spravlja in časoslovno razvršča. Na konci se učencem razlože najglavnejša načela domače ustave“.

Kaj pravijo o tem splošni učni načrti, izdani od ministerstva z 18. maja 1874. l.? Za enorazrednice se ondi predpisuje: „Pri zgodovinskem uku se je v obče ozirati na iste osebe in dogodke, kateri so v veliki meri vplivali na razvitek človeštva v obče naše domovine; ob enem naj se gleda pri tem na izobraženje značaja in vzbujenje ljubezni do domovine“. Ista določila imajo omenjeni ministerski načrti tudi za večrazredne šole. Kaj pravijo o tem kranjski nadrobni učni načrti (Lehrgang) z 19. marca 1879. l.? To le: „Pri zgodovinskem uku naj si učitelj izvoli take povesti, s katerimi se učenci ne vadijo samo misliti, temveč s katerimi se blaži njih srce in krepcá njih volja. Zlasti naj se trudi, z budivnimi, kratkimi in lahko umljivimi životopisi razlagati vzglede močne nravi, plemenite značaje, in oživljati ter krepčati domovinske čute“.

Radi tega naj si največ izbira tvarino iz avstrijske zgodovine, katera ima tako obilo izpodbudnih momentov. Zlasti naj ne pozabi, porabiti prilike, ob domovinsko-pomenljivih dnevih, saditi in oživljati v otroška srca ljubezen do domovine in cesarske rodovine.

Prednaša naj se prosto. Učitelj naj ponavlja to, kar je razlagal, z učenci, in sicer najprvo v odstavkih, potem vkupno vso tvarino. Na to še le sledi čitanje. Zgodovinski uk naj ima životopisno obliko, in naj se poučuje, zlasti na višji stopnji, v zvezi z zemljepisom“. Enako svrhu zahtevajo tudi učni načrti za Primorje, namreč: „Znati naj-znamenitejše zgodbe iz občne zgodovine in bolj natančno zgodbe iz zgodovine avstrijsko-ogerske države in domače dežele — poznati glavne točke ustave“!

Gledé smotra ali učne svrhe je torej v vseh predpisih veliko edinosti; vse drugače pa je gledé tvarine, katera se predpisuje v raznih načrtih in ukazih in zlasti gledé na naša berila. Poglejmo v ministerske učne načrte, kaj se vse ondi zahteva!

Že za 2. oddelek (2. do 4. šolsko leto) nerazdeljene enorazrednice velevali se: „Pri-povedke iz domače dežele; povesti iz avstrijske zgodovine“. Za 3. oddelek pa: „Slike iz avstrijske zgodovine po časoslovnem redu; najvažnejša odkritja in iznajdbe v srednjem veku. Take povesti iz občne zgodovine, katere so v zvezi z avstrijsko zgodovino. Dolžnosti in pravice državljanov“. Da bi tej nalogi učitelj zadostiti mogel, moral bi biti izvrsten zgodovinar in dober metodik; pred vsem pa mora imeti nekoliko srčnosti, da ovrže celó nekoliko teh določeb. Pri nerazdeljenih enorazrednicah je namreč zaukazano po teh načrtih, da bi se že v drugem šolskem letu z zgodovino pričénjalo. To pač ni menda resno zahtevanje, kajti sedem- in osemletna deca pač še niso sposobna, težavni in resni zgodovinski uk umevati. Kranjski in primorski učni načrti tega tudi ne terjajo.

Zgodovinskega uka tvarina, kakoršna je navedena v omenjenih načrtih, mora se z nekoliko opravičenostjo razlagati še le na podlogi zemljepisnih znanosti. Teh pa otrokom

v 2.—4. letu še skoro popolnem pomanjkuje. Pred 4. letom, gotovo pa pred 3. šolskim letom naj se torej s tem predmetom nikakor in v nijednej šoli ne začnija. Kadar pa se učitelj tega uka loti, naj previdno postopa, da on in učenci veselja do njega ne izgubé. Pred vsem naj se določi število ur, katere se smejo temu predmetu odločiti. V 3. oddelku nerazdeljene enorazrednice ste za zemljepis in zgodovino samo 2 uri na teden odločeni, kar bi znašalo na leto kacic 80—86 ur, kajti nekaj ur odpade vsled počitnic. Neposrednemu pouku pa utegne ostajati komaj 60 ur, in zemljepis z zgodovino se javeljno drugače poučevati more, nego neposredno. Za samo zgodovino pa utegne komaj 20 ur porabiti, kajti večino časa se mora pripustiti zemljepisu, ki je važnejši predmet. Teh dvajset ur mu je dobro porabiti. Za razlaganje pa utegne porabiti zopet le polovico teh ur, torej 10 na leto, družih 10 je obrniti na ponavljanje in izpraševanje. Zato mu je pri izbiranju tvarine za nadrobni učni načrt in določevanje zgodovinskih slik zelo paziti; kajti od dobre zgodovinske slike se zahteva, da ima zgodovinsko vrednost in pa moralni obseg, da se torej učenec z njo pridobi ali pomnoži nekoliko svoje zgodovinske znanje, in pa da se njegov um razbistri, njegovo srce požlahtnuje, njegov značaj ukrepi ali ljubezen do domovine ogreje. V tej zadevi pa učitelj baš v pripovedkah iz domače dežele ne najde vsikdar dobrega zgodovinskega gradiva, kajti take pripovedke (Sagen) imajo redko zgodovinsko vrednost; primanjkuje jim tudi plemenitih npravstvenih nagibov; povrh tega so mladini včasih težko umljive.

Kakor pri drugih naukih, tako mora učitelj tudi svoje zgodovinske slike na nekaj opirati. Za podlogo ali temelj, na kateri svoje zgodovinske slike stavi, morejo mu služiti učencem že znani kraji iz zemljepisa, domači kraj in kraji v okolici, znana mesta ali dežele, ali pa opira učitelj svoja pripovedavanja na berila v knjigah. Lehko pa to tudi tako stori, da pokaže dobro podobo zgodovinske osebe, o kateri namerava učencem pripovedovati. Ako so v bližini šole morda zgodovinsko-imenitni kraji, lahko se učitelj pri prvi dobri priliki njih na razumljiv način spominja. Nikoli pa naj učitelj ne obravnava zgodovinske tvarine, katero bi bil tako rekoč iz zraka iztaknil.

O metodi zgodovinskega uka beremo še v učnih načrtih za Primorje sledeči navod:

„Ko se črta katera taka slika, gre paziti na to, da se učencem v srednjih razredih le posamezne reči in značajne črtice dotične osebe navajajo, kakor je njihovi starosti primerno; v viših razredih naj bode slika popolna. Kadar se, na primer, govori o Rudolfu Habsburškem, bode zadostovalo, da se pové, da je bil grof in postal cesar, da je bil kot cesar vsem nepristransk ter oster proti njim, ki so mir kalili, — da je bil hraber vojskovodja, da je zmagal českega kralja in ustanovil gospostvo Habsburške dinastije v vojvodini Avstrijski. Za tega del naj opisuje učitelj medvladje, tedanje stanje reči in dogodke, naj pripoveduje, kako je bila oslabela nemška država, naj primerja ta čas prejšnjemu, ko je Nemčija za vlade Otona I. in Friderika I. cvetela. Omeniti treba dalje, kako je bil Rudolf I. izvoljen; pa tudi roparskih vitezov in razmer avstrijskih fevdnih dežel pred l. 1278. ne sme učitelj pozabiti.“

„Pri izbiranju in obravnavanju zgodovinskega gradiva naj gleda učitelj na to, da se učenci v šoli toliko zgodovine naučé, kolikor je smemo dan danes zahtevati od vsacega človeka, ki je v šolo hodil; da se dalje ob plemenitih značajih navdušijo za vse, kar je dobro, resnično, plemenito in lepo; da se uverijo, kako potrebne so te pa te državne ustave in naprave; da se jim volja ukrepi; da se vzbudi in utrdi v njih udanost in ljubezen do domovine in cesarske rodovine.“

„Zgodbe naj pripoveduje učitelj priprosto in po domače; učenci ponavljajo, kakor morejo, kar je učitelj rekel. Slednjič spravi učitelj, kar je sam pripovedal in kar so otroci za njim pripovedovali, v kratke stavke.“

„Pri zgodovinskem pouku se imamo ob enem ozirati na zemljepisne reči; v ta namen poslužujmo se primernih zemljevidov.“

„V eno-, dvo- ali tri-razrednih ljudskih šolah berilo tudi v viših tečajih za zgodovinski uk zadostuje. V učnih urah, zgodovini odmenjenih, naj se zgodovinski sestavki ne razlagajo slovnično, ampak po njih zgodovinskem zapopadku.“

„Želeti je, da bi postali vsi zgodovinski odlomki v berilu in vse zgodovinske slike, s katerimi se je učenec ves čas, ko je v šolo hodil, seznanil, enotna celota, ki naj bi jo učitelj zadnje šolsko leto kronološko vvrstil in skupil. Sklep vsega zgodovinskega uka naj bode kratek posnetek avstrijske ustave. Ko pa učitelj ustavo razlaga, naj se primerno ozira na razmere domače dežele.“ (Dalje pride.)

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

XXIII. 1865. „Glasovite besede — čakati znamo — so se tudi narodov prijele, pravi dr. Bleiweis v Novoletnici; čakali so s korenito potrpeljivostjo. Z upanjem, da bode bolje, stopijo v mlado leto . . . Mi pa mali slovenski narod, kaj imamo mi pričakovati za svoj národni napredek od prihodnjega leta? Nič hudega . . . Kar smo počeli lepega in občnokoristnega, prijelo se je; kviško raste, dobro je ukoreninjeno. — Imeli smo mnogo lepih narodnih svečanosti in slavne spomenice, pri katerih se je slovenski narod pokazal, da živi; ustanovile so se nove čitavnice in rodila se nam je Matica slovenska — središče dušnega razvijanja. Brez prenapete hvale moremo reči, da v preteklem letu nismo rok križem držali; kazali smo, da smo v svoji zmernosti in vsem svojem ravnanju zreli za ustavno življenje. In tako bodi tudi prihodnje leto. Iz žive srede naj se širi omika in razvitje vseh dobrih narodnih moči v vse ude in žile; množi naj se narodna ljubezen in narodna zavest, pa živo čutje ustavnega prava; okoli njih pa naj se ovijajo vse čednosti avstrijskega državljana. Tadaž stanovitno naprej, pa brez strahú na postavni ustavni poti tudi v novem letu!“

Sicer je v triindvajsetem tečaju sam spisal na pr.: „Listje in smrečje velika dobrota gozdom. Kako bi se dalo kmetom pomagati, da v potrebi dobijo denarja na pósodo. Svilarstvo. Kako naj se obdeluje bombaž ali pavola. Gospodarji zložite svoja posestva. Korist za kmetijstvo, ako se zložijo posestva. Poljedelske mašine pri manjših kmetijah. Potreba gozdov. Gospodarji, spomnite se nemške detelje. Učimo se od Francozov. Tudi kmet potrebuje za svoje gospodarstvo zapisnikov, pa kako naj jih napravlja. Ministerska prememba. Kmetijska politika. Kako naj se živini pokladajo oljnate preše. Iz velicega zdravniškega zbora na Dunaji itd.“

Modro je vodil čitavnico in razun drugih sta znamenita njegova govora v občnem letnem zboru o slovenščini, materni besedi v našem družnem življenju in o slogi, pa o solncu oktoberskem (354). — Matica mu je bila posebno pri srcu, in po njegovem nasvetu je bil jej prvi začasni voditelj baron Anton Zojs, prvi pravi predsednik dr. L. Toman, drugi dr. E. Costa. Podarivši za vstanovitev koj 100 gld. (nam. pravičnih 50) je izročil jej „Zgodovino Slovencev“, rokopis nekdanjega društva Slovenskega iz l. 1849; storil, da je izdajala po Hicingerjevi sostavi tako popoln koledar, da si je pridobila poleg Kozlerjevega zemljovida tudi zemljopis slovenskih dežel, razun Vodnikovih tudi pesni J. Vesela Koseskega itd. „Prvo, drugo in tretje je, da dobimo veliko udov, potem bode tudi dovolj dohodkov“ — je klical v prvem občnem zboru, in takrat povedal: „O Wolfovem